

Research Paper

Validation of the Superstition Questionnaire in Sports in Iranian Football and Futsal Premier League Players**Bahador Azizi¹, Masoud Aghaei², Mahdi Talebpour³, and Miad Khedri⁴**

1. Faculty of Sports Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

2. Faculty of Sports Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

3. Faculty of Sports Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran
(Corresponding Author)

4. Department of Physical Education, Islamic Azad University, Shahre-Qods Branch, Tehran, Iran

Received:

26 Dec 2020

Accepted:

29 Apr 2021

Keywords: Team Religion,
Superstition,
Prayer and
Worship,
Football,
Futsal.**Abstract**

This study aimed to evaluate the superstition questionnaire in sports in the players of Iranian football and futsal premier league. Therefore, according to the nature of the research, it is determined that 12 people per item to be selected to answer the questionnaires, based on which 456 questionnaires were distributed among the players, and finally, 325 completed questionnaires were obtained and analyzed. To collect data, a standard questionnaire was used which was translated into Persian and analyzed for validity in the target population. Data analysis showed that the factor load of all questions was higher than the baseline value and the research model had a significant fit. Finally, the research results indicate that the superstitious questionnaire in sports is a multidimensional scale and can be used as a research tool in other non-clinical sports communities.

Extended Abstract**Abstract**

In the present study, the validation of the superstition questionnaire in sports

in the players of the Iranian Football and Futsal Premier League has been studied. Superstition is a global

1. Email: bahador.azizi@yahoo.com

2. Email: ma.aghaei84@gmail.com

3. Email: mtalebpour@um.ac.ir

4. Email: miadkhedri68@gmail.com

phenomenon that exists in all kinds of competition and contests. Superstition has been defined as "a belief or action that stems from ignorance, fear of the unknown, belief in magic and luck, or a misconception of the causality of something". Almost all athletes have a trait or involvement in what can be considered a superstition. These beliefs may be simple things like believing in a lucky number, or carrying a lucky device. However, the way in which these beliefs are used and demonstrated, such as the occurrence of a pre-tasking daily behavior, like betting, may be more complex⁴. In this study, seven characteristics of clothing and appearance, fetish, preparation, game/competition, team ritual, prayer and worship, and coach were examined.

Methods

The method of the present study was applied in terms of purpose, and in terms of type, in the category of descriptive-survey research. The statistical population includes players of the Iranian Football and Futsal Premier League who are engaged in sports activities at the time of the research. In order to determine the size of the population and considering that in validation research, the size of the population is also determined based on the ratio of the number of questions and respondents that 10 to 15 people should complete the questionnaire for each item, hence, 12 people were selected for answering for each question and a total of 456 questionnaires were selected and

provided to 20 professional futsal and football teams, of which 347 questionnaires were returned and finally, 325 questionnaires were completed and entered into the analysis phase. Data collection tools included the standard Flanagan Superstition Questionnaire (2013) which has 7 components of clothing and appearance (12 items), fetish (6 items), preparation (6 items), game/competition (4 items), team ritual (4 items), prayer and worship (3 items) and coach (3 items) and a total of 38 items and is set based on the 5 Likert scales. The content validity of the superstition questionnaire was also confirmed after translation into Persian by 10 professors in the field of sports management (who have experience of conducting research in the field of sports sociology). The reliability of this questionnaire in a pilot study using Cronbach's alpha test that was performed on 30 people was 0.82. In order to analyze the data from descriptive statistics such as mean and SD and inferential statistics such as skewness and kurtosis tests, one-sample t-test, Kendall's W, and confirmatory factor analysis were used. The software used in this research includes SPSS 23 and LISREL version 8.80.

Results

In this section, the findings of the research questionnaire are reported. The results of the first part of the questionnaire showed that in terms of age, 12% of participants under 20 years (40 people), 51% of them 21-25 years

(166), 34% of them 26-30 years (111) and 3% were over 31 years old (8 people). From an educational point of view, 37% of participants have A.Di degree (120 people), 49% have A.Sc and B.Sc degree (159) and 14% has a master's degree (46). In terms of sports experience, 7% of participants were under 5 years old (23 people), 39% were between 6-10 years old (127), 47% were between 11-15 years old (153) and 7% were over 15 years old (22 people).

Also, the results showed that the mean score of superstition and all its components indicate a favorable situation so that their average score was less than 3 (the standard score, which is considered an average of 3 according to the range of the questionnaire, which is 5 values), and only the team ritual component has an average higher than 3. Also, considering the significant levels, all of which are less than 0.01, it can be said that there is a significant difference between the average of superstition and all its components with the hypothetical average.

Also, the results of Kendall's W test to prioritize the components of superstition, showed that there is a significant priority among the components of superstition, the most important priority is related to the component of "team ritual" and components of "game/competition", "prayer and worship", "preparation", "clothing and appearance", "coach" and "fetish" are in the second to seventh priorities.

Finally, according to the significant values obtained for the 7 components of superstition in sports, which are in the range (-1.96 to 1.96), and according to the output of LISREL software, which you will see below, the degree of freedom is calculated (12) Obtained. Also, the amount of GFI, NFI and CFI indices in the model under study were 0.95, 0.92 and 0.96, respectively. The value of the RMSEA index should be less than 0.08, which is 0.065 in the model under study. According to the indicators and outputs of LISREL software, it can be said that the data are relatively consistent with the model and the indicators presented indicate that the proposed model is a good model and the data are well consistent with it.

Conclusion

According to the findings of the present study, it can be said that the players of the Iranian football and futsal Premier League were not in a bad situation in terms of superstition and only the average level of the team ritual component was slightly higher than the average. In this regard, Flanagan (2013) showed that the perception of team players significantly had higher levels of superstition compared to individual sports players. But this finding was not in line with the findings of Bleak & Frederick (1998), who found that athletes who participated in individual sports such as gymnastics showed higher levels of superstition than team athletes because of the importance of each individual performance. This indicates the need to conduct a similar

study on players and athletes in individual disciplines and then compare it with the results of the present study.

References

1. Mish, F. C. (2004). The Merriam-Webster Dictionary (12th Ed.). Springfield, MA: Merriam-Webster Inc.
2. Ciborowski, T. (1997). Superstition" in the collegiate baseball player. The Sport Psychologist, 1997, 11, 305-317.
3. Bleak, J, L., Frederick, C, M. (1998). Superstitious behavior in sport: Levels of effectiveness and determinants of use in three collegiate sports. Journal of Sport Behavior, 21(1), 1-15.
4. Burger, J, M., Lynn, A. L. (2005). Superstitious behavior among American and Japanese professional baseball players. Basic and Applied Social Psychology, 27(1), 71-76.
5. Flanagan, E. (2013). Superstitious Ritual in Sport and the Competitive Anxiety Response in Elite and Non-Elite Athletes. Submitted in partial fulfillment of the requirements of the Bachelor of Arts degree (Psychology Specialization) at DBS School of Arts, Dublin, 1-59.

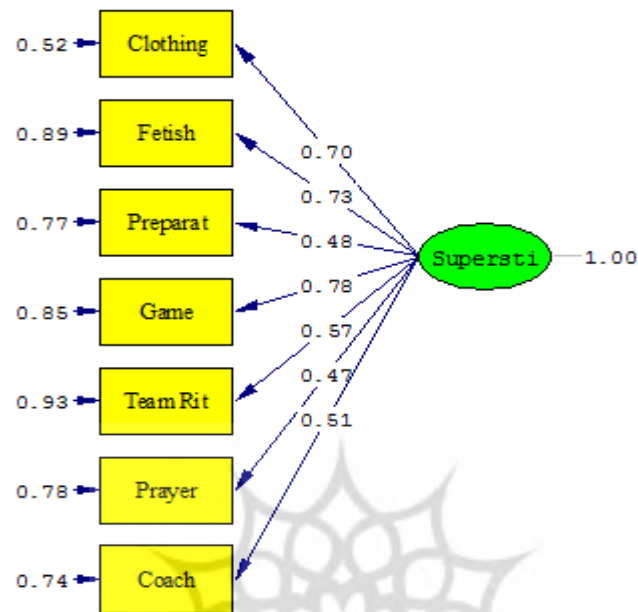

Fig 1- Confirmatory factor analysis of the superstition questionnaire in sports in standard mode (second stage)

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات تربیتی
 برتال جامع علوم انسانی

مقاله پژوهشی

رواسنجی پرسشنامه‌ی خرافه‌پرستی در ورزش در بازیکنان لیگ برتر فوتبال و فوتسال ایران

بهادر عزیزی^۱، مسعود آقایی^۲، مهدی طالب پور^۳، میعاد خدری^۴

۱. دانشکده‌ی علوم ورزشی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۲. دانشکده‌ی علوم ورزشی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۳. دانشکده‌ی علوم ورزشی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)

۴. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر قدس، تهران، ایران

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، رواسنجی پرسشنامه‌ی خرافه‌پرستی در ورزش در بازیکنان لیگ برتر فوتبال و فوتسال ایران بود. از این‌رو، با توجه به ماهیت پژوهش، تعیین گردید که تعداد ۱۲ نفر در ازای هر گویه برای پاسخ‌دهی به پرسشنامه‌ها انتخاب گردد که بر این اساس، ۴۵۶ پرسشنامه در میان بازیکنان توزیع و در نهایت ۳۲۵ پرسشنامه به‌صورت تکمیل شده به دست آمد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. به‌منظور گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌ای استاندارد استفاده شد که جهت روایی سنجی آن در جامعه‌ی موردنظر، به فارسی ترجمه و مورد تحلیل قرار گرفت. به‌منظور تأیید روایی ابزار نیز از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بار عاملی تمامی سوالات از مقدار مینا بالاتر و مدل پژوهش از برازش معناداری برخوردار است. در نهایت، نتایج پژوهش بیانگر این است که پرسشنامه‌ی خرافه‌پرستی در ورزش، قابلیت اجرا و استفاده در ورزش کشور ایران را داشته و می‌توان از آن در سایر جوامع غیر بالینی ورزشی به‌عنوان یک ابزار پژوهشی استفاده کرد.

تاریخ دریافت:

۱۳۹۹/۱۰/۰۶

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۰/۰۲/۰۹

واژگان کلیدی:

آیین تیمی،
خرافه‌پرستی، دعا و
عبادت، فوتبال،
فوتسال

مقدمه

ناشناخته‌ها، اعتماد به جادو و شانس یا تصور غلط از علیت چیزی بوده»، تعریف کرده‌اند (میش، ۲۰۰۴). تقریباً تمامی ورزشکاران دارای ویژگی‌ای بوده یا درگیر چیزی هستند که می‌توان آن را به عنوان باور خرافی، در نظر گرفت. این باورها، ممکن است چیزهای ساده

خرافه‌پرستی، پدیده‌ای جهانی است که در تمامی انواع رقابت و مسابقات وجود دارد. خرافه‌پرستی را به عنوان «باور یا عملی که نشئت گرفته از جهل، ترس از

1. Email: bahador.azizi@mail.um.ac.ir
2. Email: ma.aghaei84@gmail.com
3. Email: mtalebpour@um.ac.ir
4. Email. miadkhedri68@gmail.com

1. Mish

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Public License

علی‌رغم وجود چنین رفتارهای خرافی در ورزش، اکثر این رفتارهای خرافی به یک ورزشکار خاص مربوط هستند. اغلب ورزشکاران، رفتارها و عادات خرافی مختص خود را دارند که در طول مسابقات آنها را نشان می‌دهند. این باورها، همچنین شامل رفتارهایی مانند برداشتن کلاه از سر تنها با دست راست (برگر و لین، ۲۰۰۵) یا استفراغ کردن پیش از شروع مسابقه (فیشر، ۱۹۹۷؛ مک کالوم، ۱۹۹۲) هستند.

در ایران نیز نمونه‌هایی از این دست همواره به چشم می‌خورد. برای مثال وحید شمسایی فوتسالیست سرشناس کشورمان برای رفتن به مسابقه از مسیرهای خاصی عبور می‌کند و همیشه با پای راست وارد زمین می‌شود. علی انصاریان مدافع اسبق پرسپولیس همواره قبل از ورود به زمین وضو می‌گرفته است. فیروز کریمی از مربیان لیگ برتر کشورمان برای پیروزی در مسابقات کت خاصی را بر تن می‌نمود. همچنین برهانی نژاد مدیرعامل سابق باشگاه مس کرمان نقل کرده است که من جادوگری را در فوتبال دیده‌ام. رضا عنایتی نیز در این خصوص گفته است که تابه‌حال از جادوگری استفاده نکرده‌ام و به رفتار خاصی قبل از بازی اعتقاد ندارم، اما فوتبال ما پر از جادوگری و مسائل خرافی شده است (ضمیمه روزنامه خراسان، ۲۰۱۵). زارع و همکاران (۲۰۱۷) نیز با بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به خرافات در بین بازیکنان فوتبال ایران دریافته‌اند که میزان گرایش به خرافات در این افراد در سطح متوسط حدود ۴۱ درصد بود و رابطه معناداری بین شاخص‌های تحصیلات، وضعیت تأهل، احساس عدم اطمینان از بازی، اهمیت نتایج بازی، اضطراب قبل از بازی،

همچون باور به یک شماره خوش‌شانسی (سیبوروفسکی^۱، ۱۹۹۷؛ گرگوری و پتری^۲، ۱۹۷۲؛ رودسکی^۳، ۲۰۰۳)، یا حمل یک وسیله خوش‌شانسی (بلیک و فردریک^۴، ۱۹۹۸؛ سیبوروفسکی، ۱۹۹۷؛ دامیش و همکاران^۵، ۲۰۱۰؛ گرگوری و پتری، ۱۹۷۲؛ مک کالوم^۶، ۱۹۹۲)، باشند. با این حال، ممکن است که شیوه استفاده و نشان دادن این باورها همچون بروز یک رفتار روزمره پیش از کاری مشخص برای مثال، شرط‌بندی، پیچیده‌تر باشد (برگر و لین^۷، ۲۰۰۵؛ سیبوروفسکی، ۱۹۹۷؛ فیشر^۸، ۱۹۹۷؛ ووماک^۹، ۱۹۹۲). در همین راستا، در بسیاری از ورزش‌ها، آیین‌های خرافه‌پرستی خاصی وجود دارد. برخی از این ورزش‌ها عبارت‌اند از بیس‌بال (برگر و لین، ۲۰۰۵؛ برک و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۲؛ سیبوروفسکی، ۱۹۹۷؛ فیشر، ۱۹۹۷؛ مک کالوم، ۱۹۹۲؛ وان و زیچکوفسکی^{۱۱}، ۲۰۰۹؛ ووماک، ۱۹۹۲)، فوتبال (بلیک و فردریک، ۱۹۹۸؛ برک و همکاران، ۲۰۰۲؛ فیشر، ۱۹۹۷؛ مک کالوم، ۱۹۹۲؛ ووماک، ۱۹۹۲)، و بسکتبال (بربورز و همکاران^{۱۲}، ۲۰۱۱؛ برک و همکاران، ۲۰۰۲؛ فاستر و همکاران، ۲۰۰۶؛ گرگوری و پتری، ۱۹۷۲؛ مک کالوم، ۱۹۹۲؛ ووماک، ۱۹۹۲). برای مثال، در بیس‌بال، پوشیدن کلاه لبه‌دار در حین بازی و زمانی که تیم امید به برگرداندن نتیجه شکست دارد، یک رفتار خرافی محسوب می‌گردد (سیبوروفسکی، ۱۹۹۷). از سویی، بازیکنان بسکتبال، عادت دارند تا در زمان گرم کردن ابتدای بازی هر یک از دو سید را لمس کنند (گرگوری و پتری، ۱۹۷۲).

7. Burger & Lynn
8. Fischer
9. Womack
10. Burke et al
11. Wann & Zaichkowsky
12. Brevers et al

1. Ciborowski
2. Gregory & Petrie
3. Rudski
4. Bleak & Frederick
5. Damisch et al
6. McCallum

قومیت، محل تولد و گرایش به خرافات وجود دارد. همچنین، بیان می‌دارند که افزایش سطح تحصیلات و تقلیل اضطراب ناشی از بازی می‌تواند نقشی اساسی در کاهش گرایش به خرافات در بین بازیکنان فوتبال داشته باشد. رضوانی و همکاران (۲۰۱۸) بیان می‌دارند که تمرین مهارت‌های روان‌شناختی به‌طور معناداری باعث بهبود سطح کیفی اجرا در عملکرد ورزشی پاس، شوت، گرفتن، حفظ و کنترل توپ در بازیکنان فوتسال زن می‌شود و اثر مداخله‌های روان‌شناختی نه‌تنها در پس‌آزمون، بلکه در آزمون پیگیری نیز معنادار است. همچنین، شهبازی و همکاران (۲۰۱۹) نیز، بیان می‌دارند در زمانی که سطح انگیزتگی متوسط و بالا باشد، افزایش شدت تمرین به افت دقت تصمیم‌گیری منجر می‌گردد. اما زمانی که انگیزتگی پایین باشد، تفاوتی در دقت تصمیم‌گیری در سه شدت تمرینی وجود ندارد. بر این اساس، رفتار تصمیم‌گیری در فوتبال‌بست‌های نخبه، تحت تأثیر تعاملات بازیکن با محدودیت‌های محیطی در حین تلاش برای دستیابی به هدف عملکردی خاصی قرار می‌گیرد.

در همین رابطه، در دهه ۹۰ و پیش از آن، اروپایی‌ها اعتقاد داشتند که آفریقایی‌ها هرگز تمرین نمی‌کنند و هیچ تاکتیکی ندارند و به‌جای آن به جادو متوسل می‌شوند. خبرنگاران اروپایی همیشه از بازیکنان آفریقایی درباره جادوگری سؤال می‌پرسند. ویدینیچ، می‌گوید من جادوگر تیم هستم. یک پای بازیکنان را لمس می‌کنم و می‌گویم که با این پا گل خواهید زد. بی‌شک، سخنگوی فدراسیون فوتبال بوتسوانا اعتقاد راسخی به جادوگری داشت، او در گفتگو با مجله ورزشی بوتسوانا گفت که هیچ مدرکی وجود ندارد که نتیجه مسابقات با استفاده صرف از موتی^۲ تعیین می‌شود. تقریباً اکثر کشورهای آفریقایی از موتی

استفاده می‌کنند (اگر چه، فدراسیون فوتبال ژئیر، در مقطعی استفاده از آن را ممنوع کرد) (کوپر، ۲۰۰۶). موتی اشکال مختلفی دارد که معمولاً عجیب هم هست. جادوگر تیم به بازیکنان چاقو می‌زند، بازیکنان روی توپ ادرار می‌کنند، حیوانات را می‌کشند و روی لباس‌ها، کفش‌ها و یا در رختکن، اکسیر جادویی می‌پاشند. اگر یک بازیکن نیاز به سرعت بیشتر داشته باشد، ممکن است که جادوگر تیم، یک پرند را قربانی کند. در زامبیا، زمانی که تیم پروفاند وریرز در تمام بازی‌های خانگی‌اش پیروز می‌شد، تیم‌های مهمان از رختکن استفاده نمی‌کردند و لباس‌هایشان را در مینی‌بوس عوض می‌کردند. برای این‌که از در اصلی وارد نشوند، از روی حصار اطراف ورزشگاه می‌پریدند، و با این اقدامات، ناگهان شکست‌های خانگی پروفاند، آغاز شد. تیم‌های ثروتمند آفریقایی جنوبی، جادوگران - شان را با هواپیما به محل مسابقات می‌برند و در خیلی از کشورها درآمد جادوگران از فوتبال‌بست‌ها هم بیشتر بود (کوپر، ۲۰۰۶).

اما، اگر چه بسیاری از بازیکنان به این مراسم اعتقاد دارند، بعضی‌ها هم توجهی به این مسائل نداشتند. میزان اتکای بازیکنان به موتی، به شرایط روحی‌شان بستگی داشت. مارک ویلیامز، گل زن برجسته آفریقایی جنوبی، گفته است که «هنگام حضورش، ماملودی سان داونز، فرصتی برای حضور در موتی مربی تیمش نداشت. ویلیامز می‌گوید، شاید به لحاظ روانی این‌طور بودم. دقیقاً مثل این که شما غذای کسی را که دوستش ندارید نمی‌توانید بخورید. در کاسموس کسی بود که همه موتی‌اش را قبول داشتند و با او ارتباط برقرار می‌کردند، اما از موتی تشابالالا متنفر بودم. همیشه روی کفش‌هایم اکسیر جادویی می‌پاشیدند و گاهی من کفش‌های خودم را می‌بردم، چون با آنها راحت بودم و

1. Vidinic
2. Mowtā

3. Kuper

بنابراین، ورزشکاران از رفتارهای خُرافی برای بهبود عملکرد خود، استفاده کرده و خواهند کرد. صرف‌نظر از نوع ورزش، همیشه دلایلی وجود دارد که این ورزشکاران به عادات خود باور داشته باشند. چه این دلایل مربوط به ورزش باشند یا مربوط به شخص ورزشکار، رفتارهای خُرافی به‌سادگی در مراسم روز بازی توسط ورزشکاران، انجام می‌شوند (دل روزاریو، ۲۰۱۷).

در مصاحبه مک کالوم (۱۹۹۲)، لو نان، بازیکن و مدیر سابق تیم مینسوتا نورث استار، رفتارهای خُرافی را به زبان ساده این‌طور تعریف کرد که «آیین‌های کوچک تبدیل به عقده گردیده و در ذهن فرد حک می‌شود، و این عقده‌ها تبدیل به رفتارهای خُرافی می‌شوند». این ایده، تا ابد در خصوص ورزش‌ها و ورزشکاران، درست خواهد بود. بنابراین، از آن‌جا که رفتارهای خُرافی چنین نقش مهمی در باور ورزشکاران ایفا می‌کنند، دانستن انواع این رفتارها، دلایل استفاده از آنها، و اثراتی که بر ورزشکاران دارند، بسیار مهم است. بنابراین، صحبت کردن با ورزشکاران دارای رفتارهای خُرافی زیاد، موجب ایجاد درک بهتری در خصوص این رفتارها می‌شود (دل روزاریو، ۲۰۱۷).

در همین راستا، با توجه به مباحثی که در سال‌های اخیر از سوی بازیکنان و مدیران حاضر در فوتبال کشور در خصوص بروز رفتارهای خُرافی در مسابقات مطرح شده است، ضرورت انجام چنین پژوهشی احساس گردید و بر اساس مواردی که در کتب و مقالات مختلف بیان شده است، اقدام به انجام این پژوهش در ورزش کشور گردید. بنابراین، هدف پژوهش حاضر، بررسی انواع مختلف رفتارهای خُرافی مورد استفاده ورزشکاران، دلایل استفاده یک ورزشکار از این رفتارها و باور ورزشکاران مبنی بر اثر این رفتارها بر عملکردشان، است.

مدام با آنها گُل می‌زد. بنابراین همیشه دوست داشتم این کفش‌ها را بپوشم، ولی آنها با نارضایتی چپ‌چپ نگاهم می‌کردند». برای خیلی از بازیکنان آفریقایی، جادوگری فراتر از خرافات است. هیچ‌کدام از بازیکنان آفریقایی خود صحبتی درباره جادوگری نمی‌کنند، اما هر وقت از آنها سؤال می‌شد، پاسخ می‌دادند. اگر از بازیکنان ایتالیایی بپرسید که آیا تسبیح دارند، تعدادی‌شان پاسخ مثبت می‌دهند، ولی این بدان معنا نیست که تنها امیدشان برای پیروزی تسبیح‌شان است. جادو کمتر از آن‌چه ما تصور می‌کنیم برایشان اهمیت دارد. آگوستو پالاسیوس، مربی پرویی آفریقایی جنوبی، می‌گفت که به عنوان یک کاتولیک معتقد، از برگزاری مراسم موتی جلوگیری می‌کرد «هر بازیکنی اگر می‌خواهد، می‌تواند موتی را در خانه‌اش برگزار کند، اما نه در اردوی تیم. تلاش کردم به بازیکنانم توضیح بدهم که به فرهنگ‌شان احترام می‌گذارم، ولی موتی خُرافات است و فقط جنبه روانی دارد» (کوپر، ۲۰۰۶).

در این زمینه، دلایل بروز خرافه‌پرستی در ورزش و ورزشکاران با یکدیگر متفاوت است. برخی از رفتارهای خُرافی مورد استفاده ورزشکاران بر خود ورزش متمرکز است، زیرا تاریخچه‌ای از انجام رفتارهای خُرافی در آن ورزش وجود داشته (سیبوروفسکی، ۱۹۹۷؛ گرگوری و پتری، ۱۹۷۵) یا به این دلیل اتفاق می‌افتند که میزان شکست در آن ورزش بسیار بالا است (سیبوروفسکی، ۱۹۹۷). با این حال، اغلب رفتارهای خُرافی نشئت‌گرفته از نیازهای فردی ورزشکاران هستند. این نیازها شامل کاهش فشار برای کسب موفقیت (بلیک و فردریک، ۱۹۹۸)، افزایش اعتمادبه‌نفس ورزشکار (برک و همکاران، ۲۰۰۲)، و حتی متقاعد کردن ورزشکار مبنی بر این‌که نتایج مسابقات از پیش تعیین‌شده هستند (مک کالوم، ۱۹۹۲) می‌باشند.

1. Del Rosario

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی، از حیث نوع در دسته پژوهش‌های توصیفی-پیمایشی بود که داده‌های آن به صورت میدانی جمع‌آوری گردید.

شرکت‌کنندگان

جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل ورزشکاران نخبه رشته‌های فوتبال و فوتسال است که دارای تجربه حرفه‌ای در حد لیگ‌های ملی یا حضور در تیم‌های ملی باشند و در زمان انجام پژوهش به فعالیت‌های ورزشی مشغول هستند. به منظور تعیین حجم جامعه پژوهش پس از مراجعه به وبسایت فدراسیون‌های مربوطه، اطلاعات مناسبی در خصوص تعداد ورزشکاران حرفه‌ای به دست نیامد، از این رو، با توجه به این که در پژوهش‌های روان‌سنجی حجم جامعه را بر اساس نسبت تعداد سئوال‌ات و پاسخ‌دهندگان نیز مشخص می‌کنند که به ازای هر گویه تعداد ۱۰ الی ۱۵ نفر باید پرسش-نامه را تکمیل نمایند، در این پژوهش در ازای هر گویه ۱۲ نفر انتخاب گردیدند که در مجموع ۴۵۶ پرسش‌نامه در اختیار ۲۰ تیم حرفه‌ای فوتسال و فوتبال قرار گرفت. از این تعداد ۳۴۷ پرسش‌نامه بازگردانده شد و در نهایت، تعداد ۳۲۵ پرسش‌نامه به صورت کامل تکمیل و وارد مرحله تجزیه و تحلیل شد.

ابزار گردآوری داده‌ها

ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل پرسش‌نامه استاندارد خرافه‌پرستی فلنگان^۱ (۲۰۱۳) بود که دارای ۷ مؤلفه ظاهر و پوشش^۲ (۱۲ گویه)، طلسم و جادو^۳ (۶ گویه)، آماده‌سازی^۴ (۶ گویه)، بازی/مسابقه^۵ (۴ گویه)، آیین تیمی^۶ (۴ گویه)، دعا و عبادت^۷ (۳ گویه) و مربی^۸ (۳ گویه) و مجموعاً ۳۸ گویه است و بر اساس طیف ۵

ارزشی لیکرت تنظیم گردیده است. روایی محتوایی پرسش‌نامه خرافه‌پرستی نیز بعد از برگردان به فارسی توسط ۱۰ نفر از اساتید حوزه مدیریت ورزشی (که سابقه انجام پژوهش در حیطه جامعه‌شناسی ورزشی را داشته‌اند) مورد تأیید قرار گرفت. پایایی این پرسش‌نامه نیز در یک مطالعه مقدماتی و با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ که بر روی ۳۰ نفر (پابلوت استادی) انجام شد، ۰/۸۲ به دست آمد (کاکس و تورگرسون، ۲۰۱۳).

روش آماری

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از آمار توصیفی مانند میانگین و انحراف استاندارد و آمار استنباطی مانند آزمون‌های چولگی و کشیدگی برای تعیین نرمال بودن توزیع داده‌ها، آزمون تی تک نمونه‌ای به منظور بررسی وضعیت هر یک از مؤلفه‌ها نسبت به نمره معیار (۳) در نمونه مورد بررسی، آزمون دلبلیو کندال به منظور اولویت‌بندی مؤلفه‌های پژوهش، و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. نرم‌افزارهای به کار گرفته شده در این پژوهش شامل اس پی اس ۲۳ و لیزرل نسخه ۸/۸۰ هستند.

یافته‌های پژوهش

در این بخش، یافته‌های حاصل از پرسش‌نامه پژوهش گزارش شده است. نتایج حاصل از بخش اول پرسش-نامه نشان داد که از منظر سن، ۱۲٪ شرکت‌کنندگان زیر ۲۰ سال (۴۰ نفر)، ۵۱٪ آنها ۲۱-۲۵ سال (۱۶۶ نفر)، ۳۴٪ آنها ۲۶-۳۰ سال (۱۱۱ نفر) و ۳٪ بالای ۳۱ سال (۸ نفر) بودند. از منظر تحصیلی، ۳۷٪ شرکت‌کنندگان دارای مدرک دیپلم و زیر دیپلم (۱۲۰ نفر)، ۴۹٪ دارای مدرک فوق‌دیپلم و لیسانس (۱۵۹ نفر)

5. Game/Competition
6. Team Ritual
7. Prayer
8. Coach

1. Flanagan
2. Clothing and Appearance
3. Fetish
4. Preparation

در ادامه، به منظور تأیید روایی پرسش‌نامه خرافه‌پرستی در ورزش ایران از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که مقادیر شاخص‌های رمزی، جی اف آی، ان اف آی و سی اف آی، نیز به ترتیب ۰/۰۶۵، ۰/۹۵، ۰/۹۱، ۰/۹۳ بود که مناسب بودن ابعاد خرافه‌پرستی در ورزش را تأیید کرد (جدول ۱). برای اندازه‌گیری تناسب مدل، علاوه بر نسبت خی دو به درجه آزادی، از شاخص تناسب تطبیقی (سی اف آی)، شاخص تناسب برازندگی (جی اف آی)، شاخص نرم شده برازندگی (ان اف آی)، و جذر برآورد واریانس خطای تقریب (رمزی)، استفاده شد. حد مطلوب نسبت خی دو به درجه آزادی، کمتر از ۳، مقدار بیشتر از ۰/۹۰ برای جی اف آی، ان اف آی و ای جی اف آی و کمتر از ۰/۰۸ برای رمزی است؛ بنابراین، ابزار ارزیابی خرافه‌پرستی در ورزش با توجه به موارد ذکرشده، دارای روایی مناسب است.

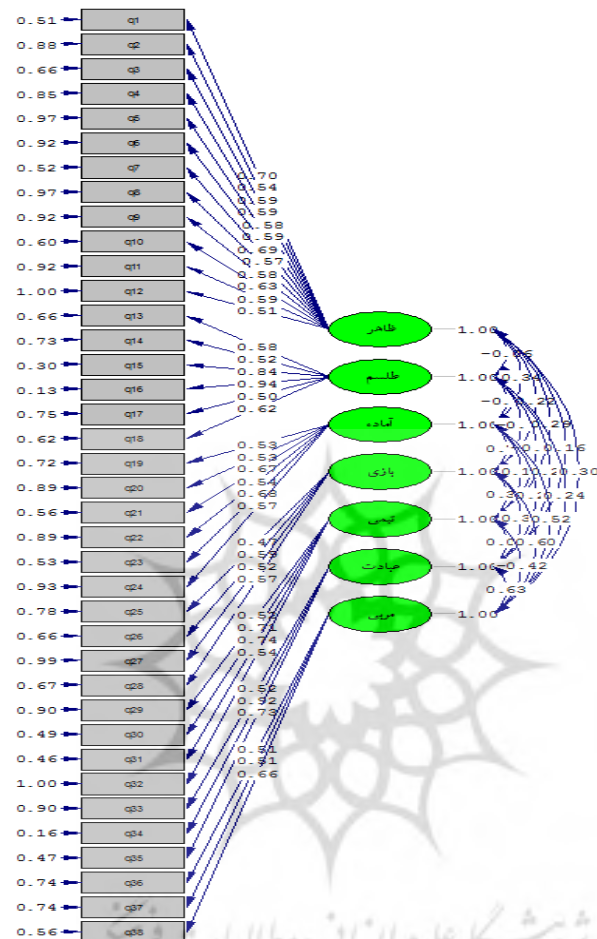
و ۱۴٪ دارای مدرک فوق‌لیسانس (۴۶ نفر) هستند. از منظر سابقه ورزشی، ۷٪ شرکت‌کنندگان زیر ۵ سال (۲۳ نفر)، ۳۹٪ آنها بین ۶-۱۰ سال (۱۲۷ نفر)، ۴۷٪ آنها بین ۱۱-۱۵ سال (۱۵۳) و ۷٪ آنها بالای ۱۵ سال (۲۲ نفر) سابقه فعالیت ورزشی داشتند. از منظر میزان ساعات تمرین، ۱۵٪ شرکت‌کنندگان کمتر از ۱۰ ساعت در هفته (۴۹ نفر)، ۴۱٪ بین ۱۱-۱۵ ساعت در هفته (۱۳۳ نفر)، ۳۵٪ بین ۱۶-۲۰ ساعت تمرین در هفته (۱۱۴) و ۹٪ بیش از ۲۰ ساعت در هفته (۲۹ نفر) تمرین داشتند. همچنین، به‌منظور تعیین نرمال بودن توزیع داده‌ها، از آزمون چولگی و کشیدگی استفاده شد. نتایج نشان داد توزیع داده‌های مربوط به متغیرها و مؤلفه‌های پژوهش نرمال است و می‌توان از آزمون‌های پارامتری استفاده کرد.

جدول ۱- آزمون‌ها و شاخص‌های مدل خرافه‌پرستی در ورزش (مرحله اول)

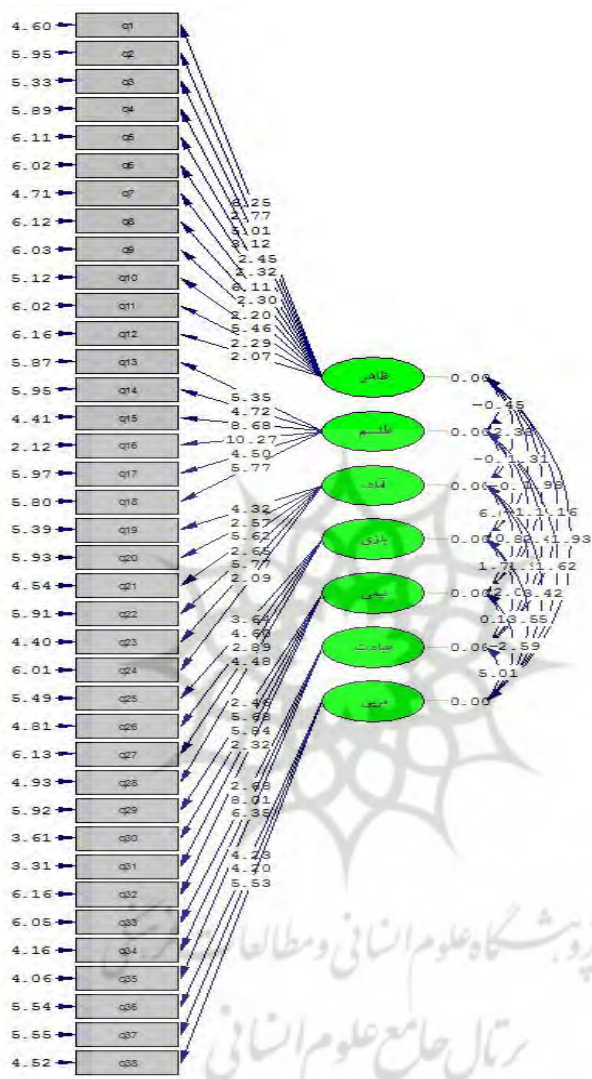
Table 1- Tests and indicators of superstition model in sports (first stage)

P-Value	RMSEA	GFI	NFI	CFI	X ² /df
سطح معناداری	شاخص رمزی	شاخص جی اف آی	شاخص ان اف آی	شاخص سی اف آی	نسبت خی دو به درجه آزادی
0.001	0.075	0.95	0.91	0.93	2.47

شکل ۱- تحلیل عاملی تأییدی پرسش‌نامه خرافه‌پرستی در ورزش در حالت استاندارد (مرحله اول)
 Figure 1- Confirmatory factor analysis of the superstition questionnaire in sports in standard mode (first stage)

شکل ۲- تحلیل عاملی تأییدی پرسش‌نامه خرافه‌پرستی در ورزش در حالت معناداری (مرحله اول)
 Figure 2- Confirmatory factor analysis of the superstition questionnaire in sports in a T-value state (first stage)

در ادامه، به منظور بررسی وضعیت سطح خرافه‌پرستی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد (مقایسه میانگین هر مؤلفه با نمره معیار که با توجه به طیف ۵ ارزشی در ادامه، به منظور بررسی وضعیت سطح خرافه‌پرستی پرسش‌نامه مورد استفاده میانه آن یعنی ۳ انتخاب شد) که نتایج آن در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲- آزمون تی تک نمونه‌ای برای تعیین نقش نمره پرسش‌نامه خرافه‌پرستی در ورزش
Table 2- One-sample t-test to determine the role of the superstition questionnaire score in sports

متغیر Variable	میانگین Mean	آماره t T Statistic	سطح معناداری P-value
ظاهر و پوشش Appearance and Clothing	2.49	-08.029	0.001
طلسم و جادو Fetish	1.55	-18.916	0.001
آماده‌سازی Preparation	2.69	-3.461	0.001
بازی و مسابقه Game/Competition	2.89	-1.143	0.001
آیین تیمی Team Ritual	3.48	5.309	0.001
دعا و عبادت Prayer and Worship	2.86	-1.278	0.001
مربی Coach	1.77	-13.987	0.001
آیین خرافه‌پرستی Superstition Ritual	2.53	-9.578	0.001

همان‌طور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود، نمره میانگین آیین خرافه‌پرستی و تمامی مؤلفه‌های آن نشانگر وضعیت مطلوبی است، به طوری که نمره میانگین آنها کمتر از ۳ (نمره معیار که با توجه به طیف پرسش‌نامه که ۵ ارزشی است، میانگین آن یعنی ۳ در نظر گرفته می‌شود) گزارش شد و تنها مؤلفه آیین تیمی

میانگینی بالاتر از ۳ دارد. همچنین، با توجه به سطوح معناداری که همگی آنها کمتر از ۰/۰۱ هستند، می‌توان گفت که بین میانگین آیین خرافه‌پرستی و تمامی مؤلفه‌های آن با میانگین فرضی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۳- میانگین رتبه‌ها و اولویت مؤلفه‌های آیین خرافه‌پرستی
Table 3- The mean rank and priority of the components of superstition

عوامل Variable	میانگین رتبه‌ها Mean Ranks	اولویت Priority	آماره خی دو X ²	درجه آزادی DF	سطح معناداری P-value
آیین تیمی Team Ritual	5.96	اول First			
بازی و مسابقه Game/Competition	4.86	دوم Second			

ادامه جدول ۳- میانگین رتبه‌ها و اولویت مؤلفه‌های آیین خرافه‌پرستی

Table 3- The mean rank and priority of the components of superstition

سطح معناداری P-value	درجه آزادی DF	آماره خی دو X ²	اولویت Priority	میانگین رتبه‌ها Mean Ranks	عوامل Variable
			سوم Third	4.67	دعا و عبادت Prayer and Worship
0.001	6	211.972	چهارم Fourth	4.26	آماده‌سازی Preparation
			پنجم Fifth	4.08	ظاهر و پوشش Appearance and Clothing
			ششم Sixth	2.25	مربی Coach
			هفتم Seventh	1.92	طلسم و جادو Fetish

نرم‌افزار لیزرل که در ادامه مشاهده خواهید کرد، مقدار درجه آزادی محاسبه شده (۱۲) به دست آمد. همچنین، میزان مؤلفه‌های جی اف آی، ان اف آی و سی اف آی نیز در مدل تحت بررسی به ترتیب برابر ۰/۹۵، ۰/۹۲ و ۰/۹۶ بود. مقدار شاخص رمزی نیز بایستی کوچک‌تر از ۰/۰۸ باشد که در مدل تحت بررسی ۰/۰۶۵ است. با توجه به شاخص‌ها و خروجی‌های نرم‌افزار لیزرل می‌توان گفت که داده‌ها نسبتاً با مدل منطبق بود و شاخص‌های ارائه شده، نشان‌دهنده این موضوع است که در مجموع مدل ارائه شده، مدل مناسبی است و داده‌ها به خوبی با آن منطبق می‌باشند (جدول ۴).

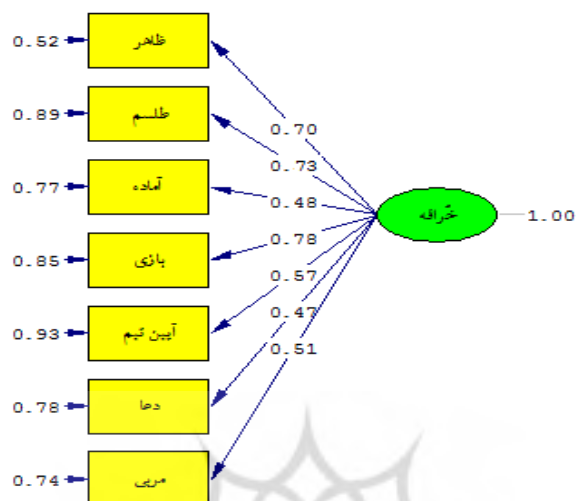
همان‌طور که در جدول (۳) ملاحظه می‌گردد، چون سطح معناداری آزمون دلیو کندال کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین بین مؤلفه‌های آیین خرافه‌پرستی اولویت معناداری وجود دارد که مهم‌ترین اولویت مؤلفه‌های آیین خرافه‌پرستی مربوط به مؤلفه "آیین تیمی" بود و مؤلفه‌های "بازی و مسابقه"، "دعا و عبادت"، "آماده‌سازی"، "ظاهر و پوشش"، "مربی" و "طلسم و جادو" در اولویت‌های دوم تا هفتم قرار دارند. در نهایت، با توجه به مقدارهای معناداری به دست آمده برای ۷ مؤلفه خرافه‌پرستی در ورزش که در بازه (۱/۹۶- تا ۱/۹۶) قرار گرفته‌اند و با توجه به خروجی

جدول ۴- آزمون‌ها و شاخص‌های مدل خرافه‌پرستی در ورزش (مرحله دوم)

Table 4- Tests and indicators of the superstition model in sports (second stage)

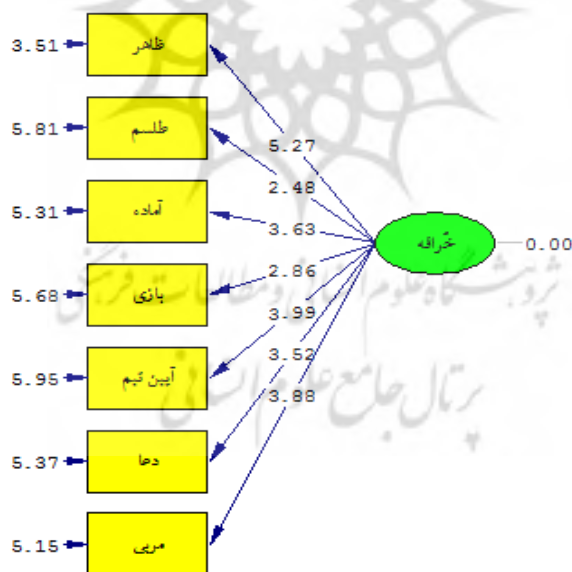
P-Value	RMSEA	GFI	NFI	CFI	X ² /df
سطح معناداری	شاخص رمزی	شاخص جی اف آی	شاخص ان اف آی	شاخص سی اف آی	نسبت خی دو به درجه آزادی
0.001	0.065	0.95	0.92	0.96	1.87

شکل ۳- تحلیل عاملی تأییدی پرسش‌نامه خرافه‌پرستی در ورزش در حالت استاندارد (مرحله دوم)

Figure 3- Confirmatory factor analysis of superstition questionnaire in sports in standard mode (second stage)

شکل ۴- تحلیل عاملی تأییدی پرسش‌نامه خرافه‌پرستی در ورزش در حالت معناداری (مرحله دوم)

Figure 4- Confirmatory factor analysis of superstition questionnaire in sports in a T-value state (second stage)

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های جمعیت‌شناختی که نشان می‌دهد ۶۳٪ افراد مورد بررسی دارای تحصیلات دانشگاهی هستند (۴۹٪ فوق‌دیپلم و لیسانس، ۱۴٪ فوق‌لیسانس)، می‌توان گفت که افزایش سطح تحصیلات می‌تواند نقشی اساسی در کاهش گرایش به خرافات در بین بازیکنان فوتبال داشته باشد که این مورد با نتیجه پژوهش زارع و همکاران (۲۰۱۷) همسو است. در این رابطه، می‌توان گفت که افراد تحصیل‌کرده کمتر به رفتارهای خرافی دست زده و شاید به راحتی این موارد را نمی‌پذیرند و به همین دلیل بیشتر از گرایش به سوی این رفتارها به توانایی‌ها و مهارت‌های خود برای کسب موفقیت متکی هستند. همچنین، با توجه به این که این افراد در سنین جوانی قرار دارند، شاید نسبت به افراد مسن در برخورد با برخی عادات و رفتارها منعطف‌تر عمل کنند و در صورت پی بردن به اشتباه بودن یک عمل یا رفتار، آن را آسان‌تر می‌پذیرند و نسبت به تغییر آن واکنش نشان می‌دهند.

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، می‌توان گفت که بازیکنان لیگ برتر فوتبال و فوتسال ایران به لحاظ خرافه‌پرستی در وضعیت بدی قرار ندارند و تنها سطح میانگین مؤلفه آیین تیمی اندکی از میانگین بالاتر بود که در همین راستا، فلنگان (۲۰۱۳) دریافت بازیکنان رشته‌های تیمی، به‌طور معناداری سطوح بالاتری از خرافه‌پرستی را در مقایسه با بازیکنان رشته‌های ورزشی انفرادی نشان دادند. اما این یافته با یافته بلیک و فردریک^۱ (۱۹۹۸) همسو نبود که دریافتند ورزشکارانی که در رشته‌های ورزشی انفرادی مانند ژیمناستیک شرکت دارند، به دلیل میزان اهمیت هر اجرای فردی خود، نسبت به ورزشکاران تیمی، سطوح بالاتری از خرافه‌پرستی را نشان داده‌اند. این امر، ضرورت انجام

پژوهشی مشابه بر روی بازیکنان و ورزشکاران رشته‌های انفرادی و سپس مقایسه آن با نتایج پژوهش حاضر را نشان می‌دهد. در پژوهش بلیک و فردریک (۱۹۹۸) این تصور به وجود آمد که ژیمناست‌ها به دلیل این که مسئولیت کامل اجرا بر روی دوش آنها است، تعهد بیشتری به انجام آیین‌های خرافی دارند، اما در ورزش‌های تیمی به دلیل تقسیم شدن وظایف در بین تمامی بازیکنان، گرایش بازیکنان رشته‌های تیمی به انجام این رفتارها کمتر بوده است. بنابراین، در پژوهش حاضر مشخص گردید که بازیکنان مورد بررسی، به مسائلی مانند دست دادن با هم‌تیمی‌های خود پیش از شروع مسابقه، تشویق شدن از جانب هم‌تیمی‌ها در جریان بازی و انجام صحبت‌های مهیج و شوق آور پیش از بازی، بسیار اهمیت می‌دهند و این موارد را در موفقیت خود در روز مسابقه و کسب شانس برای موفقیت و پیروزی بسیار مؤثر می‌دانند. بنابراین، شاید اصلی‌ترین علت قرارگیری مؤلفه آیین تیمی از دید بازیکنان در اولویت اول، این باشد که این افراد، ورزشکاران رشته‌های تیمی بودند و موفقیت تیم را بالاتر از موفقیت فرد می‌دانند و حتی اگر دست به رفتارهای خرافی می‌زنند، هدف آن موفقیت تیم‌شان است.

از سوی دیگر، مؤلفه بازی و مسابقه در اولویت دوم بازیکنان فوتبال و فوتسال لیگ برتر ایران قرار گرفت. درخواست دادن شعار یا تشویقی خاص از هواداران پیش از شروع بازی، اعتقاد به این که در صورت به ثمر رساندن اولین گل در بازی تا پایان آن شانس با شما خواهد بود، دست دادن با هم‌تیمی‌ای که گل را به ثمر رسانده در حین بازی و جویدن آدامس پیش از شروع مسابقه، مواردی هستند که این مؤلفه را تشکیل می‌دهند. مثلاً، دیوید بکام، ستاره سابق و کاپیتان تیم

1. Bleak & Frederick

مثبت و در نهایت کسب پیروزی در بازی می‌شود. همچنین، بسیاری از بازیکنان فوتبال مانند علی انصاریان در زمانی که بازی می‌کردند، همیشه عادت داشتند که با وضو به زمین مسابقه پای بگذارند (ضمیمه روزنامه خراسان، ۲۰۱۵).

در همین رابطه، مؤلفه آماده‌سازی با نظر نمونه مورد بررسی در اولویت چهارم قرار گرفت. این مؤلفه شامل عباراتی مانند تیپ و بانداز بدن خود پیش از شروع مسابقه حتی در صورت آسیب ندیدن، گوش دادن به آهنگی خاص قبل از مسابقه و در حین گرم کردن، مصرف تنقلات پیش از شروع مسابقه، نیاز به سکوت و تنهایی قبل از آغاز بازی، درخواست از فردی خاص برای تیپ کردن بدن خود و داشتن برنامه‌ای یکسان و مشابه برای گرم کردن پیش از مسابقه است. در همین رابطه، وایس^۲ (۱۹۹۷) اشاره می‌کند "جدا کردن خرافه‌پرستی از آماده شدن برای یک رویداد، امری دشوار است". در برخی موارد، می‌توان به‌سادگی مشاهده کرد که آیین‌های خرافه‌پرستی هیچ اثری بر آمادگی ندارند، اما بیشتر خرافه‌پرستان بر انجام آنها پافشاری دارند. عملکرد این آیین‌ها، می‌تواند شامل ایجاد آمادگی ذهنی در ورزشکار برای مسابقه باشد. در چنین موردی، آیین‌های خرافه‌پرستی مفید و منطقی به نظر می‌رسند (نیل^۳، ۱۹۸۰). در این زمینه شاید بتوان گفت که برخی بازیکنان استفاده از بعضی وسایل را برای موفقیت و خوش‌یمن بودن آن و کسب شانس مؤثر می‌دانند و لذا حتی اگر دچار آسیب‌دیدگی نباشند گاه‌ا از تیپ‌های رنگی بر روی عضلات خود استفاده کرده یا دور میچ‌های خود را چسب می‌زنند و بر این باورند که این کارها به بهبود عملکرد و در نتیجه موفقیت آنها در مسابقات کمک می‌کند.

ملی فوتبال انگلستان، به دلیل داشتن اختلالات وسواسی شدید به روان‌پزشک مراجعه می‌کرده است. در ابتدا، این قانون تنها مختص به مسابقه بوده است، به طوری که همیشه جوراب‌های خود را به یک اندازه تا می‌کرده و حتی به تعداد مساوی، بطری آب در کنار زمین نگه می‌داشته است. با این حال، اکنون او از حملات شدید روحی رنج می‌برد، مگر این که تمام اشیای اطراف او به تعداد برابر باشند. او غذاهای اضافی موجود در یخچال را دور می‌ریزد تا تعداد آنها برابر باشد، و حداقل دو حوله، دو صابون، دو شامپو و دو لوسیون در حمام خود دارد. این مشکل به قدری حاد و وخیم است که در مقطعی سعی داشت تا تعداد ماشین‌های بسیار گران‌قیمت خود را دو برابر کند (زیوانوویچ و همکاران^۱، ۲۰۱۲). شاید بتوان اصلی‌ترین علت قرارگیری این مؤلفه در اولویت دوم را میزان رقابتی بودن بالای ورزش فوتبال و فوتسال دانست که همواره توجه بسیاری را در اغلب کشورها به خود جلب می‌کند و حتی باعث می‌شود تا ورزشکاران دست به اقدامات خرافی برای هر بازی یا مسابقه بزنند.

مؤلفه دیگری که به عنوان اولویت سوم نمونه مورد بررسی مشخص گردید، مؤلفه دعا و عبادت است. این مؤلفه دربرگیرنده موضوعاتی مانند انجام دعا و عبادت پیش از شروع مسابقه، اعتقاد به از دست دادن شانس برد در صورت دعا نکردن پیش از آغاز مسابقه و پرداختن به دعا و عبادت در کنار هم‌تیمی‌های خود پیش از آغاز مسابقه می‌شود. همان‌طور که در فوتبال ایران مرسوم است، بسیاری از تیم‌ها پیش از شروع مسابقه در میانه میدان دورهم جمع شده و با تشکیل حلقه اتحاد به ذکر دعا و صلوات و فریاد زدن نام ائمه اطهار می‌پردازند و اعتقاد دارند که این کار باعث بهبود وضعیت روانی آنها شده و همچنین موجب جذب انرژی

3. Neil

1. Živanović et al
2. Vyse

و عبادت از جانب مربی و پیش از آغاز مسابقه، است. در این رابطه، می‌توان به اظهارات برهانی نژاد مدیرعامل سابق باشگاه مس کرمان اشاره کرد که بیان داشته "من جادوگری را در فوتبال دیده‌ام" (ضمیمه^۱) روزنامه^۲ خراسان، ۲۰۱۵). همچنین، پژوهش‌ها نشان داده‌اند در میان بازیکنان رشته‌های مختلف ورزشی، بازیکنان فوتبال از همه خرافی‌تر هستند. بسیاری از فوتبالیست‌های معروف بر این باورند که انجام اعمال خرافی می‌تواند یکی از ابزارهای مهم موفقیت در مسابقاتی که در آن حضور دارند، باشد. بازیکنان و مربیان فوتبال ایران نیز خرافات و جادوگری را نفی نمی‌کنند و عده‌ای از آنها به خرافات اعتقاد دارند و برخی عنوان می‌کنند در طول بازی کلمات خاصی را زیر لب می‌گویند که باعث ایجاد جادو می‌شود، یا برخی از مربیان بدون حضور یک فرد خاص (جادوگر) تیم‌شان را به زمین نمی‌فرستند (ارژنگ زاده، ۲۰۱۲). با توجه به قرار گرفتن مؤلفه^۳ مربی در اولویت ششم، می‌توان این‌طور گفت که شاید افراد مورد بررسی برای کسب موفقیت و خوش‌شانسی در مسابقات و بازی‌ها چندان به اعمال مربی خود دل نبسته‌اند و بیشتر بر کارهایی که خودشان آن را تأثیرگذار می‌دانند، تمرکز می‌کنند. در آخر، مؤلفه^۴ طلسم و جادو از دید نمونه^۵ مورد بررسی پژوهش، در اولویت هفتم و آخر قرار گرفت. این مؤلفه دربرگیرنده عباراتی مانند استفاده از شیء ای خاص بر روی لباس برای کسب خوش‌شانسی، اعتقاد به این‌که لوگوی باشگاه باعث خوش‌شانسی می‌شود، استفاده از افسون یا طلسمی خاص بر روی لباس در روز مسابقه، استفاده از طلسمی قابل‌مشاهده در روز مسابقه، وجود طلسمی خاص که در روز مسابقه آن را لمس کرده یا بر آن بوسه زده می‌شود، است. در همین زمینه، ون الک^۶ (۲۰۱۷)، بیان می‌دارد برخی از ورزشکاران برای کسب پیروزی، به طالع بینی و پیشگویی روی می‌آورند،

در همین خصوص، مؤلفه^۷ ظاهر و پوشش، با نظر نمونه^۸ مورد بررسی در اولویت پنجم این افراد قرار گرفت. این مؤلفه دربرگیرنده عباراتی مانند بررسی ظاهر خود در آینه پیش از شروع مسابقه، استفاده از علائم و نشانه‌های خوش‌شانسی بر روی لباس در حین بازی، داشتن احساس خوب از پوشیدن لباس‌های تمیز و مرتب در روز مسابقه، پوشیدن تی‌شرت و شلوارک ورزشی در تمامی مسابقات به یک شکل و ترتیب خاص، پوشیدن جوراب‌ها به صورت پشت‌ورو در روز مسابقه، آرایش و اصلاح موها و صورت در روز مسابقه، گرفتن دوش آب سرد قبل از بازی مصرف یک خوراکی مشابه پیش از شروع مسابقه و پوشیدن یک جوراب خاص برای تمامی مسابقات، است. در این خصوص، رافائل نادال^۹، تنیسور اسپانیایی نیز توجه ویژه‌ای به بطری‌های آب، کفش‌های کتانی، توپ‌های تنیس و شلوارهای معروف خود دارد، در کنار انجام آیین‌های مختلف که هر یک از معنای خاصی برای او برخوردار هستند (زیوانوویچ و همکاران، ۲۰۱۲). همچنین، فیروز کریمی از مربیان لیگ برتر کشورمان برای پیروزی در مسابقات همواره کت خاصی را بر تن می‌نمود (ضمیمه^{۱۰}) روزنامه^{۱۱} خراسان، ۲۰۱۵). در خصوص این مؤلفه شاید بتوان بیان داشت که بعضی از بازیکنان باور دارند که اگر با ظاهری مناسب و آراسته به میدان مسابقه پای نگذارند، این امر می‌تواند باعث بدشانسی برای آنها شود یا برخی از آنان همیشه یک لباس خاص را زیر پیراهن اصلی خود به تن می‌کنند، زیرا معتقدند که برای آنها خوش‌شانسی می‌آورد.

در ادامه، مشخص گردید که مؤلفه^{۱۲} مربی به عنوان اولویت ششم نمونه^{۱۳} مورد بررسی انتخاب گردیده است. این مؤلفه شامل عباراتی مانند استفاده^{۱۴} مربی تیم از آیین‌های خرافی، همراه داشتن طلسمی خاص برای روز مسابقه از جانب مربی و تشویق بازیکنان به انجام دعا

2. Van Elk

1. Rafael Nadal

استفاده از وسایل طلسم و جادو اعتقاد ندارند و تنها به نشان دادن برخی رفتارها در این زمینه اکتفا می‌کنند. در نهایت، به نظر می‌رسد با توجه اتفاقاتی که در سال‌های اخیر در فوتبال کشورمان رخ داده، و برخی از آنها توسط دوربین‌های تلویزیونی شکار شده است و حتی در برنامه‌های مطرح مانند "برنامه نود" پخش گردیده‌اند، و همچنین ورزشکاران و مربیان و مدیران ورزشی مطرح کشور همچون علی کریمی و رضا عنایتی درباره وجود چنین رفتارها و عاداتی در مسابقات ورزشی و در بین بازیکنان فوتبال صحبت کرده‌اند، لزوم انجام چنین پژوهش‌های بیش‌ازپیش احساس می‌گردد؛ زیرا متناسب با جریان روز ورزش کشور است و همچنین با بررسی این رفتارها می‌توان گام‌های مؤثری در راستای رفع یا بهبود آنها برداشت.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله، پژوهشگران از کلیه کسانی که در انجام پژوهش مشارکت نمودند، تقدیر و تشکر می‌نمایند.

از جادو و طلسم استفاده می‌کنند، لباس‌هایی را بر تن می‌کنند که برای آنان خوش‌یمن است، به فال روزانه اعتقاد دارند، با پیشگویان ملاقات کرده و به جادوگرانی باور دارند که آنها را به سوی کسب پیروزی در مسابقه هدایت می‌کنند. در واقع، به خاطر این‌که که افراد می‌خواهند پیروز مسابقه باشند و بازنده نباشند، دست به انجام چنین اعمالی می‌زنند و حتی به طلسم و جادو روی می‌آورند، زیرا در پایان مسابقه، تنها نتیجه است که اهمیت دارد (تیسبا، ۲۰۱۱)، به همین دلیل، ورزشکاران تلاش می‌کنند تا از نیرویی بیرونی کمک بگیرند، نیرویی که فراواقعی باشد و می‌تواند باعث شود تا حداکثر توان خود را به کار بگیرد و به اهداف بزرگ خود دست یابند. در ورزش، علاوه بر تسلط بر تکنیک‌ها، نیاز به مقداری شانس است. بنابراین، باورها و خرافات، جایگاه ویژه‌ای در فعالیتهای حرفه‌ای و روزانه ورزشکاران دارند (زیوانوویچ و همکاران، ۲۰۱۲). در آخر، با توجه به قرارگیری مؤلفه طلسم و جادو در اولویت آخر از دید بازیکنان مورد بررسی، می‌توان این‌طور بیان داشت که شاید این بازیکنان چندان به

منابع

- Arzhangzadeh, A. (2012). The role of magic in Iranian football, customers of the Magic Superiority Championship. In Persian. Code 77394/ <http://old.jamnews.ir>.
- Bleak, J. L., Frederick, C. M. (1998). Superstitious behavior in sport: Levels of effectiveness and determinants of use in three collegiate sports. *Journal of Sport Behavior*, 21(1), 1-15. <https://www.researchgate.net/publication/292810172>
- Brevers, D., Dan, B., Noel, X., Nils, F. (2011). Sport superstition: Mediation of psychological tension on non-professional sportsman's superstitious rituals. *Journal of Sport Behavior*, 34(1), 3-24. <https://www.researchgate.net/publication/233398265>
- Burger, J. M., Lynn, A. L. (2005). Superstitious behavior among American and Japanese professional baseball players. *Basic and Applied Social Psychology*, 27(1), 71-76. https://doi.org/10.1207/s15324834basps2701_7

1. Tyceba

5. Burke, K. L., Czech, D. R., Knight, J. L., Scott, L. A., Joyner, A. B., Benton, S. G., Roughton, H. K. (2002). An exploratory investigation of superstition, personal control, optimism, and pessimism in NCAA division I intercollegiate student athletes. *International Sports Journal*, 6, 136-145. <https://psycnet.apa.org/record/2007-15750-001>
6. Ciborowski, T. (1997). Superstition in the collegiate baseball player. *The Sport Psychologist*, 1997, 11, 305-317. <https://doi.org/10.1123/tsp.11.3.305>
7. Cocks, K., Torgerson, D. J. (2013). Sample size calculations for pilot randomized trials: a confidence interval approach. *Journal of Clinical Epidemiology*, 197-201. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23195919/>
8. Daily newspaper of Khorasan. (2015). Superstition in the green rectangle. In Persian.
9. Damisch, L., Stoberock, B., Mussweiler, T. (2010). Keep your fingers crossed! How superstition improves performance. *Psychological Science*, 21(7), 1014-1020. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20511389/>
10. Del Rosario, D. (2017). Superstition in Sport: A Phenomenological Study. *Ithaca College Theses*, 15-16. <https://digitalcommons.ithaca.edu/cgi/>
11. Fischer, G. J. (1997). Abstention from sex and other pre-game rituals used by college male varsity athletes. *Journal of Sport Behavior*, 20(2), 176-184. <https://www.proquest.com/openview>
12. Flanagan, E. (2013). Superstitious Ritual in Sport and the Competitive Anxiety Response in Elite and Non-Elite Athletes. Submitted in partial fulfillment of the requirements of the Bachelor of Arts degree (Psychology Specialization) at *DBS School of Arts, Dublin*, 1-59. <https://esource.dbs.ie/handle/10788/1599>
13. Foster, D. J., Weigand, D. A., Baines, D. (2006). The effect of removing superstitious behavior and introducing a pre-performance routine on basketball free-throw performance. *Journal of Applied Sport Psychology*, 18, 167-171. <https://doi.org/10.1080/10413200500471343>
14. Gregory, C. J., Petrie, B. M. (1972). Superstition in sport. Proceedings of the Fourth Canadian Psychomotor Learning and Sports Psychology Symposium, Waterloo: *University of Waterloo*, 1-30. <https://www.yumpu.com>
15. Kuper, S. (2006). Soccer against the enemy: how the world's most popular sport starts and stops wars, fuels revolutions, and keeps dictators in power. Nation books, New York. <https://www.amazon.com/Soccer-Against-Enemy-Revolutions-Dictators/dp/1458761665>
16. McCallum, J. (1992). Green cars, black cats, and lady luck. In S. J. Hoffman (Ed.), *Sport and Religion*. Champaign, IL: *Human Kinetics Books*, 203-211. <https://www.researchgate.net/publication/227505518>
17. Mish, F. C. (2004). The Merriam-Webster Dictionary (12th Ed.). *Springfield, MA: Merriam-Webster Inc.* <https://learnersdictionary.com/>
18. Neil, G., Anderson, B., & Sheppard, W. (1981). Superstitions among male and female athletes of various levels of involvement. *Journal of Sport Behavior*, 4, 137-148. <https://www.proquest.com/openview/889875>
19. Rezvani, M., Abdoli, B., Vaez Mousavi, M., K. (2019). The effect of psychological skills on the selected sports performance of female futsal players. *Journal of Sports Psychology Studies*, 7(23), 1-16. 10.22089/SPSYJ.2018.1204

20. Rudski, J. (2003). What does a "superstitious" person believe? Impressions of participants. *Journal of General Psychology*, 130(4), 431-445. <https://doi.org/10.1080/00221300309601168>
21. Shahbazi, M., Vazini Taher, A., Rezaei, F. (2020). Comparison of decision-making behavior of elite male football players in different motivational and training situations. *Journal of Sports Psychology Studies*, 8(27), 113-128. In Persian. DOI: 10.22089/SPSYJ.2018.5947.1632
22. Tyceba, E, H. (2017). Ritual as a means of regulation of the mental state of the athletes. 41-43. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5452956/>
23. Van Elk, M. (2017). The self-attribution bias and paranormal beliefs. *Consciousness and Cognition*, 49, 313-321. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28236749/>
24. Vyse, S. A. (1997). Believing in magic: The psychology of superstition. *New York, NY: Oxford University Press.* <https://www.amazon.com/Believing-Magic-Superstition-Stuart-Vyse/dp/0195136349>
25. Wann, D, L., Zaichkowsky, L. (2009). Sport team identification and belief in team curses: The case of the Boston Red Sox and the curse of the Bambino. *Journal of Sport Behavior*, 32(4), 489-502. <https://psycnet.apa.org/record/2009-22333-006>
26. Womack, M. (1992). Why athletes need ritual: A study of magic among professional athletes. In S. J. Hoffman (Ed.), *Sport and religion*, Champaign, IL: *Human Kinetics Books*, 191-202. <https://esource.dbs.ie/bitstream/handle/10788/1599/>
27. Živanović, N., Randelović, N., Savić, Z. (2012). Superstitious and Rituals in Modern Sport. *APES*, 2, 220-224. <http://fsprm.m>

پيوست

پرسشنامه‌ی خرافه‌پرستی در ورزش

ردیف	لطفاً پس از مطالعه هر عبارت با زدن نظر خود را در مورد گزینه‌های زیر اعلام کنید	هرگز بندرت	گاهی اوقات	اغلب همیشه
۱	آیا قبل از هر مسابقه ظاهر خود را در آینه بررسی می‌کنید؟			
۲	آیا قبل از هر مسابقه از علائم و نشانه‌های خوش‌شانسی بر روی لباس خود استفاده می‌کنید؟			
۳	آیا پوشیدن لباس‌های مرتب و تمیز در روز مسابقه به شما احساس خوبی می‌دهد؟			
۴	آیا پیش از شروع تمامی مسابقات، تی‌شرت و شلوارک خود را به یک‌شکل به تن می‌کنید؟ (مثلاً همیشه اول تی‌شرت، بعد شلوارک و بعد جوراب و کفش خود را به تن می‌کنید).			

ادامهٔ پیوست

پرسشنامه‌ی خرافه‌پرستی در ورزش

ردیف	لطفاً پس از مطالعه هر عبارت با زدن نظر خود را در مورد گزینه‌های زیر اعلام کنید	هرگز	بندرت	گاهی اوقات	اغلب	همیشه
۵	آیا پوشیدن لباس‌ها به شکل نامرتب و کثیف در روز مسابقه به شما احساس خوبی می‌دهد؟					
۶	آیا پوشیدن جوراب‌های تان به صورت پشت‌ورو، در روز مسابقه باعث می‌شود تا احساس خوش‌شانسی کنید؟					
۷	آیا در روز مسابقه موهای خود را آرایش و اصلاح می‌کنید؟					
۸	آیا اصلاح نکردن موها و صورتتان در روز مسابقه باعث خوش‌شانسی شما می‌شود؟					
۹	آیا در صبح روز مسابقه، دوش آب سرد می‌گیرید؟					
۱۰	آیا پیش از مسابقه صورت خود را آرایش می‌کنید؟ (مثلاً زیر چشم‌هایتان را سیاه کنید یا کرم ضد آفتاب استفاده کنید).					
۱۱	آیا قبل از شروع تمام مسابقات خود، از یک خوراکی مشابه استفاده می‌کنید؟ (مثلاً همیشه قبل از مسابقه آدامس خاصی را مصرف کنید).					
۱۲	آیا برای تمام مسابقات، یک جوراب خاص را به پا می‌کنید؟ (هیچ‌وقت جوراب خود را تغییر نمی‌دهید).					
۱۳	آیا برای تمام مسابقات خود از شیء خاصی (وسيله‌ای که احساس می‌کنید برای شما خوش‌شانسی می‌آورد) بر روی لباستان استفاده می‌کنید؟					
۱۴	آیا نشانه و نماد تیمتان (لوگوی باشگاه) باعث خوش‌شانسی شما می‌شود؟					
۱۵	آیا در روز مسابقه از افسون یا طلسم خاصی بر روی لباس خود استفاده می‌کنید؟					
۱۶	آیا در روز مسابقه از طلسم خاصی که قابل مشاهده باشد، استفاده می‌کنید؟					
۱۷	آیا در روز مسابقه از طلسم خاصی که قابل مشاهده نمی‌باشد، استفاده می‌کنید؟					
۱۸	آیا طلسم خاصی دارید که پیش از مسابقه آن را لمس کرده یا بر آن بوسه بزنید؟					

ادامهٔ پیوست

پرسشنامه‌ی خرافه‌پرستی در ورزش

ردیف	لطفاً پس از مطالعه هر عبارت با زدن نظر خود را در مورد گزینه‌های زیر اعلام کنید	هرگز	بندرت	گاهی اوقات	اغلب	همیشه
۱۹	آیا پیش از مسابقه، حتی اگر آسیب ندیده باشید، بدن خود را تیپ می‌کنید؟					
۲۰	آیا قبل یا در حین گرم کردن به آهنگ خاصی گوش می‌دهید؟					
۲۱	آیا پیش از آغاز مسابقه، تنقلات می‌خورید؟					
۲۲	آیا پیش از مسابقه، نیاز به سکوت و تنهایی دارید؟					
۲۳	آیا در روز مسابقه از فرد خاصی می‌خواهید که بدن شما را تیپ کند؟					
۲۴	آیا از برنامه یکسان و مشابهی برای گرم کردن خود پیش از مسابقه استفاده می‌کنید؟					
۲۵	آیا پیش از مسابقه از هواداران‌تان می‌خواهید که از شعار یا تشویق خاصی استفاده کنند؟					
۲۶	آیا اعتقاد دارید که اگر اولین گل را به نمر رسانده یا اولین امتیاز را کسب کنید، تا پایان بازی شانس با شما خواهد بود؟					
۲۷	آیا در مسابقه با هم‌تیمی خود که گل زده است، دست می‌دهید؟					
۲۸	آیا پیش از مسابقه آدامس می‌جوید؟					
۲۹	آیا پیش یا در حین مسابقه با هم‌تیمی‌های خود دست می‌دهید؟					
۳۰	آیا تشویق هم‌تیمی‌هایتان در حین مسابقه باعث بهبود عملکرد شما می‌شود؟					
۳۱	آیا انجام صحبت‌های مهیج و شوق آور پیش از بازی، باعث بهبود عملکرد شما می‌شود؟					
۳۲	آیا انجام ندادن صحبت‌های مهیج و شوق آور پیش از بازی، باعث بهبود عملکرد شما می‌شود؟					
۳۳	آیا پیش از بازی برای موفقیت و برنده شدن دعا می‌کنید؟					
۳۴	آیا اعتقاد دارید که اگر پیش از مسابقه برای برنده شدن دعا نکنید، شانس برد را از دست خواهید داد؟					

ادامهٔ پیوست

پرسشنامه‌ی خرافه‌پرستی در ورزش

ردیف	لطفاً پس از مطالعه هر عبارت با زدن نظر خود را در مورد گزینه‌های زیر اعلام کنید	هرگز	بندرت	گاهی اوقات	اغلب	همیشه
۳۵	آیا پیش از ورود به زمین مسابقه با هم‌تیمی‌های خود به دعا و عبادت می‌پردازید؟					
۳۶	آیا مربی شما پیش از مسابقه از آیین‌های خرافی استفاده می‌کند؟					
۳۷	آیا مربی شما طلسم خاصی را برای روز مسابقه به همراه دارد؟					
۳۸	آیا مربی شما پیش از مسابقه بازیکنان خود را تشویق به دعا و عبادت می‌کند؟					

ارجاع‌دهی

عزیزی، بهادر؛ آقایی، مسعود؛ طالب‌پور، مهدی؛ و خدری، میعاد. (۱۴۰۰).
رواسنجی پرسشنامه‌ی خرافه‌پرستی در ورزش در بازیکنان لیگ برتر فوتبال و
فوتسال ایران. *مطالعات روان‌شناسی ورزشی*، ۱۰(۳۸)، ۴۳-۶۸.
شناسهٔ دیجیتال: 10.22089/SPSYJ.2021.9902.2088

Azizi, B; Aghaei, M; Talebpour, M; & Khedri, M. (2022). Validation of the Superstition Questionnaire in Sports in Iranian Football and Futsal Premier League Players. *Sport Psychology Studies*, 10(38), 43-68. In Persian. DOI: 10.22089/SPSYJ.2021.9902.2088

